

Uluslararası Türk Ukrayna İşadamları Derneği(TUİD) Ukrayna'daki İş Fırsatları Raporu

Ukrayna'da iş yapan işadamlarımızın sorunlarını, ülkede iş yapan diğer yabancı ülke işadamlarının ve yabancı sermayeli şirketlerin sorunlarından ayrı düşünmek mümkün değil. Bu nedenle ülkede iş yapmayı zorlaştıran etkenleri genel olarak ele aldıktan sonra, Türkler açısından iş yapmayı kolaylaştıracak parametreleri ortaya koymak daha uygun olacaktır.

2013 yılında 183 milyar dolarlık Ukrayna ekonomisinin, bugünkü büyüklüğü yalnızca 88 milyar dolar

Ukrayna ekonomisi 2014 yılında %7'i küçülürken, ülkenin turizm merkezi, Ukrayna'nın yüzölçümünün yaklaşık %5'ini oluşturan ve 2 milyondan fazla nüfusa sahip Kırım, Rusya Federasyonu tarafından ilhak edildi. Ülke sanayinin %15'inin bulunduğu ve ihracatın %25'ini gerçekleştiren, Donetsk ve Lugansk illerinin oluşturduğu Donbass bölgesinin önemli bir bölümünün fiili kontrolü ise bugün merkezi hükümetin elinde değil. Milli gelir ve nüfus küçülürken, borçların yine de Ukrayna'nın üzerinde olması ve hızla bozulan ekonomi dolar bazında ülkenin borçluluk oranını %40'lardan %100'lere çıkardı. 2015 yılı için ise %10-11 oranında küçülme açıklanması bekleniyor. 2013 yılında 183 milyar dolarlık Ukrayna ekonomisi bugün 88 milyar dolarlık ekonomik büyüklüğe sahip. Ukrayna'nın para birimi grivna Amerikan doları karşısında %70 oranında devalüe olarak son bir buçuk yılda dünyada en çok değer kaybeden para birimi olmasına rağmen, toprak kayıpları ve genel istikrarsızlık yüzünden ihracatta da ciddi daralma meydana geldi. Küçülen ekonomi ve düşen alım gücü ise çoğu ithalatçı olan Türk sermayeli firmalarının pazarlarını küçültürken, azalan satışlar ve yüksek devalüasyon yabancı sermayeli firmaların, özelinde ise konumuz olan Türk firmalarının 2014 yılında ve devam eden 2015 yılında ciddi zararlar yazmasına yol açtı.

Yeni vergi kanunu çıktı, lisanslar azaltılıyor, regülasyonlar basitleştirilmeye çalışılıyor

Yapısal reformlar yapmanın ve bunları uygulamanın ülke açısından artık bir tercih değil, zorunluk olduğunu bilen ve tercihini Batı'dan yana koyan yeni Ukrayna liderliği iş dünyasının genel sorunlarını çözme yolunda önemli bazı adımlar attı. Geçmişte yabancı sermayeli şirketlerinde az da olsa başına gelen ve "Reydır Atak" olarak isimlendirilen, firmaların kısmen hukuk, kısmen cebir yoluyla ele geçirilmesini sağlayan yöntemler elimine edilerek yabancı sermayeye güven verilmeye çalışılıyor. Hukukun üstünlüğü tesis edilmesi yolunda adımlar atılırken, gereksiz regülasyonlar ortadan kaldırılarak, vergi kalemi ve kontrol organı sayısı azaltılıyor; lisansların alımı kolaylaştırılırken, lisans sayısında ciddi oranda kesintiye gidiliyor. Vergi mevzuatı basitleştiriliyor. Tüm bu sayılan alanlar, Türk şirketlerinin de sorun yaşadığı alanlar. Reform süreci devam ettikçe Ukrayna'da iş yapmak daha da kolaylaşacaktır. Nitekim Ukrayna Dünya Bankası kolay iş yapma endeksinde 2010 yılında 157. sıradayken, geçtiğimiz yıl 83'ü sıraya yükseldi.

Gümrüklerde, zaman zaman haksız indikatif fiyat uygulamalarıyla karşılaşılıyor

Gümrükler Türk firmalarının sorun yaşadığı bir başka alan. KDV ve gümrük vergisi kaybını önlemek adına Ukrayna gümrük teşkilatı indikatif/emsal fiyat uygulaması yapıyor. Ancak malın fiyatının gerçekten düşük olduğu ve faturanın doğru olduğu durumlarda bile, ithalatçı firmalar beyan ettikleri faturalarda yükseltme yapmaya zorlanıyor. Bu ise firmalarımızın maddi kayıplarına yol açıyor. Daha şeffaf bir gümrük sistemi, Türk ve Ukraynalı gümrük makamları arasında daha iyi bir koordinasyon, düzgün çalışan firmalarımızın daha rekabetçi olmasının önünü açacaktır.

Türk firmalarının karşılaştığı bir başka sorun ise, Ukrayna hazinesinin yeterli imkâna sahip olmamasından da kaynaklan, ülkede üretim yapıp ürünlerini, ihraç eden firmalarımızın devletten KDV alacaklarını almada karşılaştığı sorunlardır. Firmaların çoğu değil KDV iadelerini nakit olarak geri almak, çoğu zaman vergi, SSK gibi yükümlülükleriyle bile KDV alacaklarını mahsup edemiyorlar.

Türk Havayolu şirketleri, kolay ulaşılabilirlik sağlayarak, Türk işadamlarına rekabet avantajı getiriyorlar

Türk işadamına, girişimcisine Ukrayna'da iş yapmada avantaj sağlayan etmenlerin en başında bu ülkenin kolay ulaşılabilir olması geliyor. İstanbul'dan, yalnız başkent Kiev'e değil, Harkov'a, Lvov'a, Herson'a, Odesa'ya, Dniptopetrovsk'a ve son olarak Zaporozje'ye başta THY'nin, Türk Havayolu şirketlerinin seferleri var. Mart ayında inşallah THY'nin Ivano-Frankovsk seferleri de başlayacak. Atlasglobal ise, bir Ukrayna şirketi olarak burada faaliyetlerine başladı. Ancak birçok sektörde olduğu gibi Ukrayna'da havacılık sektöründe de tekelleşme var ve bu haksız rekabete yol açıyor. THY başta olmak üzere, şirketlerimizin mevcut hatlarda daha fazla uçuş ve yeni hat açma taleplerine zorluklar çıkarılıyor. Hâlbuki daha çok uçuş iki ülke için karşılıklı olarak daha fazla turist ve daha çok işadamı ve daha çok ticaret demek.

Türkiye Ukrayna Serbest Ticaret Antlaşmasının imzalanması hayati öneme sahiptir

1 Ağustos 2012'de vizelerin karşılıklı olarak kalkması ve iki ülke vatandaşlarının 60 güne kadar seyahatlerinde vizeye ihtiyaç duymaması, kişilerin serbest dolaşımı önündeki engelleri kaldırdı. Ancak bir başka önemli nokta ise artık imzalanması son aşamaya gelen Ukrayna Türkiye Serbest Ticaret Antlaşmasının(STA) yürürlüğe girmesidir böylece mal ve hizmetlerin de serbestçe dolaşımı sağlanacaktır. Kaldı ki AB ile Ukrayna arasında 1 Ocak 2016 yılından itibaren yürürlüğe giren Serbest Ticaret Antlaşması sonrasında, birçok kalemdede, AB'li üreticiler ürünlerini gümrüksüz ya da düşük gümrüklü olarak Ukrayna pazarına sokabilirlerken, buna karşılık Türk firmaları yüksek gümrük vergilerini ödemeye devam edecekler. Bu durumda ne yazık ki firmalarımızın hızla rekabet güçlerini kaybetmesi ve zaten olması gerekenin çok altında seyreden ihracatımızın daha da yıpranması söz konusu.

Ukrayna'nın, Rusya Federasyonundan sonraki en büyük ikinci ihracat pazarı Türkiye, yıllardır Ukrayna en büyük dış ticaret fazlasını Türkiye ile ticaretinde veriyor

Türkiye ve Ukrayna iki dost ve komşu ülke. Güncel jeopolitik durumdan bağımsız zaten çok iyi siyasi ilişkilere sahiplerdi. 600'ün üzerinde Türk firması burada yatırım yaptı ve ülkede iki yıldır devam eden dramatik ekonomik küçülmeye rağmen birçok firmamız burada

faaliyetlerini sürdürüyor, hatta yatırımlarına devam ediyor. Turkcell/Lifecell, 2015 yılında ülkedeki en büyük yabancı sermaye yatırımcısı olurken, en büyük devlet ihalesini şeffaf bir biçimde kazanarak, özelleştirme konusunda da çok iyi bir örnek teşkil etti Ukrayna'nın, Rusya'dan sonraki en büyük ikinci ihracat pazarı Türkiye ve yıllardır ülke en büyük dış ticaret fazlasını Türkiye ile ticaretinde veriyor. Hal böyleyken, zaten potansiyelin çok altında bulunan ikili ticaret hacminin istenilen seviyelere yükselmesi, ancak Ukrayna ile Türkiye arasında STA'nın bir an önce imzalanıp, yürürlüğe girmesiyle mümkün. Bunun için bugünkünden daha uygun bir jeopolitik ve siyasi durumun yakalanması zor.

Ukrayna Türkiye STA'sı, Türkiye'den Ukrayna'ya doğrudan yatırımlarda büyük artış meydana getirecektir

Ukrayna ile Türkiye arasında imzalanacak STA yalnız karşılıklı ticareti artırmayacak, Türkiye'den bu ülkeye doğrudan yatırımlarda da büyük artışa yol açacaktır. Nitekim Mısır ile Türkiye arasında imzalanan STA öncesi bu ülkedeki Türk yatırımları yalnızca 50 milyon dolarken, bu rakam bugün 2 milyar doların üstüne çıkmıştır. Türkiye'de bugün asgari ücret nette aylık 450 dolar civarında ve birçok AB üyesi ülkenin bile üstünde. Bazı firmalarımızın, üretimlerinin bir bölümünü rekabet avantajını kaybetmemek adına yurtdışına taşıması gerekiyor. Elbette ülkemizden bu türlü bir sermaye çıkışı hiçbirimiz istemeyiz, ancak bu illa olacaksa bunun, Türkiye'nin komşusu, dört AB ülkesi ile sınırı olan ve AB ile STA antlaşmasını yürürlüğe koymuş bir Ukrayna'ya olması tercihimizdir. Ukrayna'da bugün net asgari ücret yalnızca 60 dolar ve bunun kısa ve orta vadede hızla artması mümkün değil. Dolayısıyla Türkiye Ukrayna arasındaki STA yalnız iki ülke arasındaki dış ticareti artırmayacak, Ukrayna'nın çok ihtiyaç duyduğu doğrudan yatırımlar noktasında, bu ülkeye Türkiye'den sermaye ve belki de daha önemlisi birçok üretim alanında know-how transferini de sağlayacaktır.

İki ülke iş dünyasının ve iş derneklerinin tek tek sorunlara odaklanmaktansa, bu antlaşmanın imzalanması doğrultusunda lobi faaliyetlerinde bulunması iki ülkenin de işadamlarının da yararına bir adım olacaktır. Aynı şekilde Türk havayolu şirketlerinin önünün açılması mevcut sefer sayısının ve çeşitliliğinin artırılması da kritik bir öneme sahiptir ve bu konudaki lobi çalışmaları her alanda hızlandırılmalıdır.